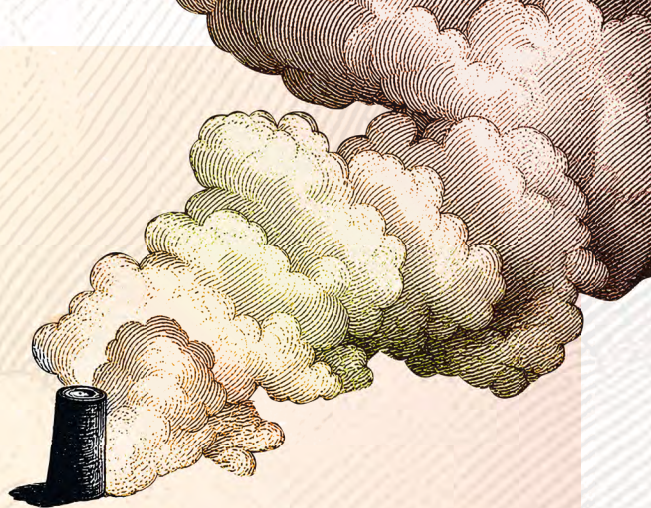

Salvador Palomar

LES CANÇONS DE LA FESTA MAJOR DE REUS

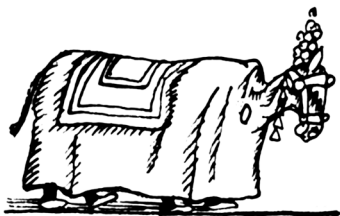
Amb la col·laboració d'Emma Franco

Salvador Palomar

LES CANÇONS DE LA FESTA MAJOR DE REUS

Amb la col·laboració d'Emma Franco

Edita:

Carrutxa, Centre de Documentació
del Patrimoni i la Memòria

Producció editorial:

Migdia Serveis Culturals

Textos:

Salvador Palomar,
amb la col·laboració d'Emma Franco

Maquetació:

Ovni comunicació visual

DL:

T-927-2026

Reus, juny de 2026

Les activitats i publicacions de Carrutxa, el 2026, compten
amb el suport de l'Institut Municipal Reus Cultura i del
Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

CARRUTXA

Travessera del carrer Nou de Sant Josep, 10, baixos.
43204 Reus (el Baix Camp)

SUMARI

Introducció	5
El ball dels nanos	6
Mossèn Joan de Vic	7
Les cançons infantils de festa	10
Anirem a Reus, per Festa Major	11
Una professó amb banderes i confraries	14
Documents sonors	17

La festa patronal reusenca, com altres festes majors, és present en el cançoner popular –com a referència geogràfica en corrandes i balades, com a part del repertori infantil o com a recurs mnemotècnic– per tal de fixar en la memòria col·lectiva les tonades dels balls i danses del seuici.

Que Reus figuri com a indret on es situa la narració, però, no indica necessàriament una procedència concreta, ans al contrari: moltes balades situen l'acció en indrets força allunyats del lloc on es canten. Ara bé, alguna cançó de costums situa l'acció a la festa reusenca. N'és un exemple aquesta, recollida per Joan Amades:¹

Dia de Sant Pere,	dia de Sant Pere,
n'és festa major,	
	<i>que la mira, mira,</i>
n'és festa major,	
	<i>que la mira mó.</i>
Ella és matinera	a escombrar el balcó,
mentres l'escombrava	va passar un senyor.
N'hi dona 'l bon dia,	no li torna no...
Se'n va a busca 'l batlle,	batlle i regidor:
—Vegi, senyor batlle,	qui tindrà raó:
n'hi dono 'l bon dia,	no me'l torna, no.
—La raó és aquesta,	cap a la presó.—
Un dia passava	prop de la presó,
sento un pres que canta	amb molta tristor:
—Qui pogués sortir-ne	d'aquesta presó,
me'n faria frare,	frare confessor.
Confessor de viudes,	de donzelles, no.
Perquè les donzelles,	perquè les donzelles,
me'n donen tristor,	
	<i>que la mira, mira,</i>
me'n donen tristor,	
	<i>que la mira mó.</i>

1- AMADES, Joan. *Recull de cançons populars de la comarca del Camp*. Reus: Centre de Lectura, 1926, p. 13-14.

Es tracta d'un divertiment de festeig que hom pot trobar en cançons amb altres referents geogràfics, i és un exemple més de com la vila de Reus apareix en altres balades tradicionals, la més coneguda, potser, la del *Capitel·lo*, a la qual s'atorgava valor històric al segle XIX.

El ball dels nanos

Quant a les emprades per a recordar les tonades, la més coneguda a Reus és, sens dubte, la dels nanos i el seu ball de la cadena. El ball s'ha interpretat amb acompanyament instrument al de flabiol i tamborí o colla de grallers, i la cançó fa així:

Els nanos mengen trumfos,²
arròs i peix pudent,
no sé com s'ho arreglen
aquesta pobra gent.

Els nanos són uns dropos,
no volen treballar,
i a Casa de la Vila
los volen despatxar.

Aquest, però, no era l'únic cas de dansa que tenia una lletra emprada com a recurs per a recordar la tonada. De fet, aquesta és una pràctica ben habitual en el nostre folklore. Així, pel que fa a Reus, Antoni de Bofarull afirmava el 1880, a *Costums que s'perden y recorts que fugen*:³

[...] quan la dansa va acompanyada d'un soroll, com en lo ball de Bastonets, per rahó de la percussió mútua y alternada dels bastons, de manera que'l ritmo exigeix també un instrument de percussió y no la suau melodia de la dolsayna, llavors la música s'compon de tamborí y flautí o pito, sent de notar que, ab tot y no ser aquest ball dels de lletra o parlaments, per a recordar-se la tonada, la imaginació popular ha inventat una estrofa o cosa semblant [...], tal és:

2- O trumfes, denominació comuna a Reus de les pataques.

3- BOFARULL, Antoni de. *Costums que s'perden y recorts que fugen: Reus, de 1820 a 1840*. Reus: Carrutxa, 2023, p. 123-124.

Tan, tiorena,
 cigala de Badó,
 tan, tiorena,
 cigala de Badó,
 tan, tiroré, tiroré, tiroré,
 tiroré, tiroré, tiroré, tiroró.

També el ball de gitanes disposava d'una lletra amb la mateixa finalitat:

Prim, prim,
 filen les dones,
 prim, prim,
 filen lo fil.

Aquestes cançons que acabem d'esmentar, però, han desaparegut de la tradició oral recent.

Mossèn Joan de Vic

7

Una dansa que té lletra i es canta és la de Mossèn Joan de Vic. En aquest cas, la cançó —si més no, en part— és interpretada pels balladors.

Mossèn Joan de Vic és un personatge llegendari, un antiheroi desgraciat, que figura que torna de la guerra, pobre i sense saber on caure mort. És, en aquest sentit, una dansa amb un rerefons burlesc, en què, des d'antic, els dansaires porten màscara.⁴

De la lletra, se'n coneixen diverses variants. Una de les versions fa així:

D'on veniu vós ara, mossèn Joan de Vic;
 d'on veniu vós ara, tan trist i afligit?

—De la guerra!

Què hi fèieu a la guerra, mossèn Joan de Vic,
 què hi fèieu a la guerra, tan trist i afligit?

4- Vegeu PALOMAR, Salvador. *La moixiganga i la dansa de Mossèn Joan de Vic*. Reus: Carrutxa, 2007.

—Peleiava!	— De l'hort!
—Amb qui peleiàveu?	—Els fills, com ho faran?
—Amb els moros!	—Que treballin!
—Mireu que us mataran!	—Si no els donen feina?
—Que m'enterrin!	—Que captin!
—On us enterraran?	—Si no els fan caritat?
—A la teulada!	—Que robin!
—A la teulada no hi ha terra.	—Als qui roben els pengem!
—Que n'hi portin!	—Així s'estireem!
— D'on la portaran?	

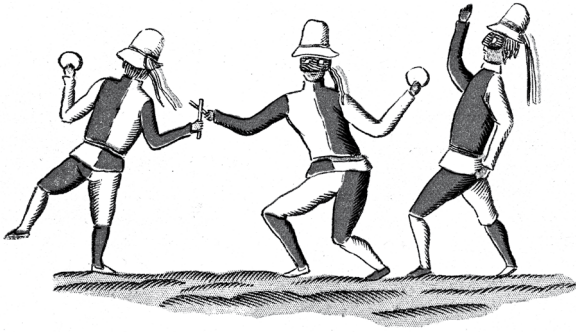
A Reus, sabem que la dansa participà a les festes en honor de la Mare de Déu de Misericòrdia, el 1792. Manuel Milà i Fontanals, esmentant Andreu de Bofarull, explica que s'havia ballat a Reus el 1833 i que la colla el ballà a Barcelona. Transcriu una versió apresada a la comarca de la Noguera.⁵ Joan Amades descriu també la dansa al seu *Costumari Català*.⁶

Malgrat el seu nom, aquest ball no fa referència a cap figura d'Església. El títol de mossèn correspon al d'un noble que va a lluitar contra els moros i que al final és mort. La cançó mostra el fil argumental de la dansa, que figura, efectivament, un enfrontament, ja que els balladors piquen amb els bastons que porten en una mà sobre uns escuts circulars –de fet, cobertores de gerra– que porten a l'altra. La versió que canten els balladors en l'actualitat inclou només la part del text que arriba fins a l'enterrament.

5- MILÀ I FONTANALS, Manuel. «Orígenes del teatro catalán». *Obras completas*. Barcelona. 1895, vol. VI, p. 273-275.

6- AMADES, Joan. *Costumari català*. Barcelona: Salvat ed. Edicions 62, 1982, vol. II, p. 307.

No pertoca pas aquí fer un estudi exhaustiu d'aquesta cançó, també coneguda en altres indrets del país com a Mosso Joan de Vic.⁷ En tot cas, sembla interessant destacar la seva presència continuada a les festes reusenques al llarg del temps. I també que, en l'actualitat, és un dels components singulars del seguici reusenc. La dansa té un component de befa respecte a la visió èpica o d'exaltació de personatges heroics que sovintega en la cultura popular,⁸ i no necessàriament l'enemic tòpic han de ser els moros. Un exemple ens l'aporta Pau Bertran i Bros (1853-1891) en el seu rondallari: Mossèn Joan de Vic torna de la guerra deixant les criatures a la misèria i només havent guanyat garrotades a l'esquena.⁹

7- La bibliografia pot ser àmplia. Valeri Serra i Boldú anota que, a l'Urgell, aquesta era una cançó que acompanyava la tasca de plegar olives. I, només a tall d'exemple, esmentem que apareix a *El cançoner del Calic* (1913), aplegat per Joan Serra i Vilaró o els materials aplegats pel Grup de Recerques Folklòriques d'Osona. Vegeu PALOMAR, Salvador. *La moixiganga i el ball de Mossèn Joan de Vic...*, p. 43-47.

8- En aquest sentit, cal esmentar l'experiència contemporània de la colla de balladors de la dansa, que va crear, el 2025, el *Ball dels tretze*, una versió que teatralitza la narració, tot remarcant el caire crític respecte a les guerres.

9- BERTRAN I BROS, PAU. *El rondallari català*. Barcelona: Ed. Alta Fulla, 1989, p. 176.

Les cançons infantils de festa

A *Jocs tradicionals de brivalla i de joventut de Reus*,¹⁰ Josep Iglésies anota una cançó que les mares cantaven als petits, asseguts a la falda, a començaments del segle XX, i que s'ha conservat en la memòria oral:

La companya dels gegant,
la mulassa, la mulassa,
la campana dels gegants,
la mulassa va al davant.

La Vitxeta i el Vitxet
ara ballen, ara ballen,
la Vitxeta i el Vitxet
ara ballen a pleret.

O també:

La campana dels gegants,
la mulassa, la mulassa,
la companya dels gegants,
la mulassa va al davant.

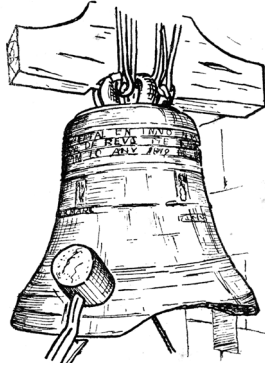
La Vitxeta i el Vitxet
ara ballen, ara ballen,
la Vitxeta i el Vitxet
ara ballen a pleret.¹¹

La cançó fa referència al so de la campana que anuncia la sortida d'aquestes figures festives al carrer —la campana de Sant Bernat, coneguda com «la campana dels gegants»—per Corpus i Festa Major.

10- IGLÉSIES, Josep. *Jocs tradicionals de brivalla i de joventut de Reus*. Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 1977, p. 34.

11- FERRÉ, Biel; REBÉS, Salvador; RUIZ, Isabel (eds). *Cançoner tradicional del Baix Camp i el Montsant*. Reus: Ed. Alta Fulla. Centre de Lectura, p. 200.

La cançó és ben coneguda en l'actualitat. A més a més, ha estat divulgada en publicacions adreçades a les escoles o, fins i tot, en alguna samarreta de les que es fan per Festa Major.

Anirem a Reus, per Festa Major

11

Aquesta és una cançó popular reusenca, ben coneguda a començaments del segle XX, encara que probablement és força anterior. El 1928, en trobem una referència en un article a la *Revista del Centre de Lectura*¹² en què l'autor considera que el programa de festes és, si fa no fa, el de cada any:

Malauradament, però, tot aquell programa de quatre dies de festa no era ni més ni menys altra cosa que el programa de cada any, el de les festes celebrades en un sol dia, el de Sant Pere. Res més que allò que ja sab [sic] tothom:

Anirem a Reus
per la Festa Major,
quatre tronades,
i la processó.
Al davant, els nanos,
darrera els gegants, etc.

12- D. A. «Coses de Reus». *Revista del Centre de Lectura de Reus*, 1928, núm. 183, p. 220.

La cançó era recordada encara a finals de segle. Ricard Solana la va publicar en el seu treball sobre els gegants reusencs:

'Nirem a Reus
a festa major,
veurem la tronada
i la professó.

Al davant hi van los nanos
i al darrera los gegants,
i també hi va la mulassa,
que són petits i grans.¹³

I també una variant que vam incloure en el cançoner abans esmentat, cantada per Artur Sardà, de 27 anys (1997), que l'havia après de la seva àvia, entre altres.

Posteriorment n'hem aplegat altres versions més llargues, com la que ens va cantar Dolors Romagosa Pomerol, de 87 anys (2003), que fa així:

Qui vol venir a Reus,
a veure la Festa Major.
Ne veurà els gegants i na-
nos,
i també la professó.

*Crec, crec, pum,
crec, crec, crec, crec, pum,
pum, pum!*

Al davant va la mulassa
i al radere los gegants,
i al radere en van els nanos,
de petits i de més grans.

Crec, crec, pum...

Ara en passa la bandera,
que llueixen els xics fadrins,
i al radere sant Isidro,
menjant figues i raïms.

Crec, crec, pum...

Ara passa lo tàlem,
dintre, sant Pere major,
quan arriba a la plaça,
ja li canten la cançó.

*Crec, crec, pum,
crec, crec, crec, crec, pum,
crec, crec, crec, crec, pum,
pum, pum!*

O la cantada per Domènica Baiget, de 83 anys (2004):

Ham anat a Reus
a Festa Major,
n'ham vist la tronada
i la professó.
Ara en baixa la mulassa,
i al radere, los gegants.
I al radere van los nanos
de petits i de més grans.

Tralarà, la, la, lalararà, lalà.

I al radere sant Isidro,
portant figues i raïms.

I al radere baixa el tàlem
portant sant Pere major.

Tralarà, la, la, lalararà, lalà.

I a l'arribar a la plaça,
me li canten una cançó.

Tralarà, la, la, lalararà, lalà.

Txe, txe, pum... pum, pum, pum.

En ambdues versions els cantaires ens van destacar la importància del so de la tronada.

I encara una altra versió és la cantada per Alfons Barceló Sans, nascut a Reus el 1915, enregistrada per la família el 2011 i que es conserva en la memòria familiar:¹⁴

Hem anat a Reus,
a Festa Major,
hem vist la Tronada
i la processó!

Ja en baixa la Mulassa,
companyera dels Gegants.

Pam, pam, pam!

Ja en baixa la bandera

que en llueixen els fadrins.

Pam, pam, pam!

Ja en baixa sant Isidro,
portant figues i raïm.

Pam, pam, pam!

Ja en baixa sant Pere,
sota el tàlem major.

14- Cantada per Dàlia i Marc Barceló Tost, de 40 i 34 anys, respectivament (2026).

Pam, pam, pam!

Ja n'arriben a la plaça
i li canten una cançó.

Pam, pam, pam!

Ja n'encenen la Tronada
i peta el tro major.

Pam, pam, pam!

Parapa-pa-pa-pam!

Ja n'arriben a l'església
i el tanquen amb tres claus.

Pam, pam, pam!

Hem anat a Reus,
a Festa Major,
hem vist la Tronada
i la processó!

Entre les estrofes o al final de la cançó, la veu vol imitar el petar dels mascles de la tronada. La onomatopeia «crec, crec, crec, crec, pum» reprodueix la diferència d'intensitat entre el so dels trons de paper i el dels morters: «A l'acabar-se el xivarri del nang-nang i el ¡crec-crec-pom!». O en aquest embarbussament:

14

Un cop de puny al pany fa bam;
lo pa sec, crec;
lo tro, pum,
i els tres junts fan bam, bam, bam, crec, ¡pum!
bam, bam, bam, crec, ¡pum!
bam, crec, crec, crec, ¡pum!:
tronada de Reus.¹⁵

Una professó amb banderes i confraries

Quant al text, a més dels gegants, la mulassa i els nanos, personatges comuns en totes les versions aplegades, hi trobem la bandera dels fadrins, la imatge de sant Isidre, la de sant Pere sota tàlem i l'armari de les tres claus on es conserva el bust reliquiari. Però hem de recular en el temps per a imaginar-nos una professó de Sant Pere amb imatges d'altres sants i banderes.

15- SUGRAÑES, Pere. «Frases catalanas». *Diario de Reus*, 1/6/1913.

Fins al primer terç del segle XIX, la participació en les professons de les confraries d'ofici i les pietoses, amb les seves banderes, les imatges dels respectius patrons portades en un baiard o tabernacle, a més a més dels balls vinculats a cada agrupació gremial, fou comuna. Ho sabem pels seguicis documentats amb motiu de les grans solemnitats cíviques o religioses en què, al tombant del 1800, surten una vintena de danses, i ho podem intuir en les celebracions del Corpus i de Sant Pere, tot i que la manca de documentació referent a les confraries ens limita el coneixement d'aquestes professons. Amb la desaparició dels antics gremis, la presència d'aquestes manifestacions festives minva o desapareix.

El *Llibre de la Cadena*,¹⁶ recull de les ordinacions municipals medievals i modernes de Reus, inclou una normativa del 1639, sobre «Lo orde que se ha de observar en las processions generals ques fan en la Parrochial Iglesia del Apòstol Gloriòs Sant Pere de la vila de Reus», que indica el «lloch dels pendons, estandarts, banderes, tabernacles y creus de las confraries» en les diverses professons, incloses les de Corpus i de Sant Pere. En la relació d'elements que aporten les diverses agrupacions, hi figura, després de la bandera de santa Llúcia, de la confraria dels pagesos, i la de la vila, «lo tabernacle sant Isidro, ab ses atches». L'arribada de la devoció a sant Isidre a les nostres terres se situa al primer terç del segle XVII. Històricament, la confraria aportava als seguicis un ball de valencians.

La Germandat de Sant Isidre i Santa Llúcia va mantenir la seva activitat al segle XIX com a societat de serveis mutus, adreçada a l'atenció mèdica i de subsidi als seus membres, i va continuar present en les solemnitats en honor de la Mare de Déu de Misericòrdia amb la seva carrossa triomfal i la Vint-i-quatre. És ben possible, doncs, la seva participació a les professons de Festa Major amb la imatge del sant patró dels pagesos.

Quant a les banderes de professó, van anar desapareixent o foren substituïdes per estandards en el moment en què, als segles XIX o XX, la instal·lació del cablejat elèctric dificultava el seu pas pels carrers. És probable, però, que la cançó faci referència als estandards de les confraries o gremis. En tot cas, a Reus, la confraria dels fadrins és documentada des

16- GUIX SUGRANYES, Josep M. *El "Llibre de la Cadena" de Reus*. Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 1963, p. 307.

de temps medievals, però a mitjan segle XVII va lliurar les seves imatges i pertinences a la vila. Pot ser també que la cançó faci referència al costum de l'Ajuntament de cedir el fet de portar l'estendard de la ciutat a alguna institució educativa.

Un romanç de 1901, obra de Francesc Bertran i Blanch,¹⁷ ens descriu així la professó:

Si de Processó parlava, potser no serà ociós donar una senzilla nota de l'ordre de formació: obre marxa, en primer terme, l'escuadra de batidors de la brau Cavalleria que tenim de guarnició; detrás la mansa mulassa, los gegants i aquells minyons que els anomenem els nanos perqué tenen lo cap gros.	presidits per son pendó. Darrera, dos llargues files de nens amb ciris o amb flors seguint-los algún col·legi amb sa música i guió.
Segueixen varies banderes de les associacions; després los nois l'Assilo, amb so robeta millor, formats i amb ciris encesos,	Del Roser la Santa Verge sobre tabernacle hermós acompanyen los confreres del Sant Rosari devots. Sant Isidro i Santa Llúcia, dels pagesos los Patrons, seguirá antiga consigna, cada any hi va un dels dos. Una valiosa bandera de la que pengen cordons, com propietat de la Vila se confia al comptador [...].

La Festa Major reusenca va conservar, fins a la dècada de 1980, l'estructura dels seus seguicis, amb l'acompanyament de les autoritats als oficis, el retorn de Completes i la professó, amb les manifestacions festives municipals i el ball de bastons, però les referències d'aquesta cançó ens parlen, si més no, de la segona meitat del segle XIX.

17- Francesc Bertran i Blanch (Reus, 1864-1920) fou un empresari dedicat als olis i a la fabricació de sabó. Com a escriptor, col·laborà habitualment en el *Semanario Católico de Reus* i va publicar alguna peça de teatre, en català, a finals del segle XIX.

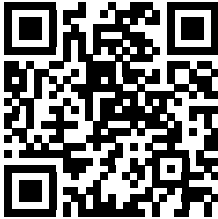
18- BERTRAN, Francesc. «La Festa Major». *Reus*, 26/6/1965, p. 41-43.

DOCUMENTS SONORS

Hi trobareu diverses versions del ballet dels nanos de Reus i de la dansa de Mossèn Joan de Vic, cantades o instrumentals, com l'enregistrada al 1984 pels Grallers de Reus, colla històrica que consolidava el relleu generacional de l'acompanyament musical dels gegants i altres components del seguici reusenc. Aquest enregistrament, remasteritzat el 2002, fou publicat per l'Aula de Sons de Reus. El ballet de la Cadena també fou enregistrat per l'Escola de Grallers dels Xiquets de Reus, entre altres.

Us proposem dos enregistraments, a l'abast, de cada melodia.

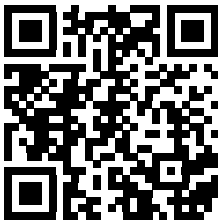
Ball dels Nanos (Ballet de la Cadena)

https://youtu.be/DIdVBXr_JSE

Daniel Carbonell (gralla) i Albert Carbonell (timbal).

Festa Major de Reus, CD. Edició del Col·lectiu Reusenc d'Activitats Culturals (1998).

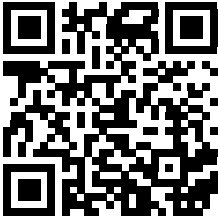

https://youtu.be/fLLe75Y_zeA

Aula de Sons.

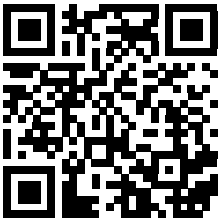
Músiques del seguici festiu de Reus, CD. Aula de Sons de Reus (2022).

Dansa de Mossèn Joan de Vic

<https://youtu.be/n9hvZDJsWXA>

Francesc Sans (sac de gemecs) i Iris Gayete (flabiol i tamborí).
Festa Major de Reus, CD. Edició del Col·lectiu Reusenc d'Activitats Culturals (1998).

<https://youtu.be/5ZxQkPGFlns>

Aula de Sons.
Músiques del seguici festiu de Reus, CD. Aula de Sons de Reus (2022)

Anirem a Reus, per Festa Major

https://www.carrutxa.cat/index.php?arxiu=fitxa_document&cid=19924

Versions cantades per:
Dolors Romagosa (2003)
Domènica Baiget (2004)
Artur Sardà (1997)
Dàlia i Marc Barceló (2026)

CARRUTXA

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

INSTITUT MUNICIPAL
REUS CULTURA